

Iwona Zachciał

Terapeutyczna funkcja biblioteki szkolnej jako wspomaganie procesu wychowawczego szkoły

Język - Szkoła - Religia 1, 219-230

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Iwona Zachciał
Uniwersytet Gdański

TERAPEUTYCZNA FUNKCJA BIBLIOTEKI SZKOLNEJ JAKO WSPOMAGANIE PROCESU WYCHOWAWCZEGO SZKOŁY

Tylko bowiem zapewnienie dziecku kontaktu z książką, opanowanie przez nie umiejętności czytania i odczucie gratyfikacyjnej wartości lektury, czyli osobiste przekonanie, że czytanie coś daje, zaspokaja różne potrzeby psychiczne, zapewnia powodzenie w nauce, jest gwarantem stałego, niewymuszonego kontaktu z książką i prasą. (Jadwiga Andrzejewska).

Czy potrzebne są pracownie biblioterapeutyczne w bibliotece? Na to pytanie wielu bibliotekarzy odpowiada twierdząco, widzą bowiem konieczność rozwoju tego typu działalności. Obserwując swych czytelników, rozbudzają w sobie chęć „*niesienia pomocy*» *samotnym w tłumie*», *nieśmiałym, zakompleksionym i szukającym zagubionego gdzieś po drodze sensu życia*,¹ osobom niepełnosprawnym, szczególnie tym, które na skutek choroby czy wypadku utraciły wiarę w możliwość normalnego funkcjonowania w nowej dla nich rzeczywistości.

Wśród tych osób są też dzieci, którym udzielają się niepokoje rodziców o dzień dzisiejszy, o przyszłość. One potrzebują wiele miłości, zrozumienia, życzliwego słowa, uśmiechu. Nie zawsze otrzymują to od swych najbliższych, dlatego też szukają poza domem, najczęściej w szkole, a bardzo często w bibliotece szkolnej.

Czy biblioteka szkolna może stać się pracownią terapeutyczną, czy działalność prowadzona przez bibliotekarza szkolnego może pomóc w rozwiązywaniu trudnych problemów dzieci i młodzieży? Przypomnijmy, jakie zadania postawiono przed bibliotekami szkolnymi.

¹ I. Bukowska, *Czy potrzebne są pracownie biblioterapeutyczne?*, „Poradnik Bibliotekarza” 1998 nr 6, s. 22-23.

Biblioteka szkolna jako pracownia interdyscyplinarna i centrum informacji dla uczniów i nauczycieli ma szczególne znaczenie w procesie nauczania i wychowania. Gromadzi, opracowuje i udostępnia różne źródła informacji. W zależności od wyposażenia w nowoczesne środki audiowizualne stwarza warunki do rozwoju sprawności i dojrzałości czytelniczej ucznia.

Obecna reforma szkolna w zakresie edukacji czytelniczej i informacyjnej nakłada na biblioteki nowe zadania i wymagania.

W ustawie o bibliotekach z 27 czerwca 1997 roku w art. 22 p. 1 czytamy: „Biblioteki szkolne służą realizacji programów nauczania i wychowania, edukacji kulturalnej i informacyjnej dzieci i młodzieży oraz kształceniu i doskonaleniu nauczycieli. W tym celu w każdej szkole publicznej jest prowadzona biblioteka szkolna”².

Ramowy statut szkoły w § 25 p. 1 odnotowuje, że biblioteka szkolna jest pracownią służącą:

- realizacji potrzeb i zainteresowań uczniów,
- realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych szkoły,
- doskonaleniu warsztatu pracy nauczyciela,
- popularyzowaniu wiedzy pedagogicznej wśród uczniów i
- w miarę możliwości wiedzy o regionie.

W broszurce Ministerstwa Edukacji Narodowej o bibliotekach czytamy, że „biblioteka szkolna wspomaga realizację programu nauczania i wychowania, edukację kulturalną i informacyjną uczniów oraz służy kształceniu ustawicznemu nauczycieli”³. Wspomaga też realizację przedmiotu: Edukacja czytelnicza i medialna, który służy przygotowaniu uczniów do:

1. Uczestnictwa w komunikacji interpersonalnej i społecznej w roli odbiorców i nadawców komunikatów.
2. Korzystania z różnego rodzaju informacji w warunkach społeczeństwa informacyjnego, w którym dostęp do informacji i umiejętność korzystania z niej są dźwignią wszelkiego postępu.
3. Uczestnictwa w kulturze literackiej, teatralnej, plastycznej, muzycznej, filmowej, naukowej.

² Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 roku, art. 22 §. 1.

³ *Ministerstwo Edukacji Narodowej o bibliotekach*, Warszawa 2000, s.10, (Biblioteczka Reformy nr 25).

4. Manifestowania twórczej postawy w różnych dziedzinach życia i twórczości, które to osiągnięcia są źródłem samorealizacji możliwości jednostki.

5. Kształcenia się ustawicznego głównie przez samokształcenie⁴.

Biblioteka jako nierozdzielna część szkoły realizuje zadania zapisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego, a zwłaszcza udziela pomocy w nabywaniu przez uczniów umiejętności „poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną, a także rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań”⁵.

Umiejętności te nabywają uczniowie w trakcie całego procesu dydaktycznego, podczas większości zajęć edukacyjnych, za co odpowiedzialni są wszyscy nauczyciele, a więc także nauczyciele-bibliotekarze.

Aby biblioteka szkolna mogła realizować postawione przed nią zadania, musi dysponować:

- odpowiednim lokalem, który powinien zapewnić dobre warunki pracy indywidualnej i grupowej. Każda biblioteka szkolna musi posiadać, oprócz wypożyczalni, czytelnię, która jest podstawowym miejscem samodzielnej pracy ucznia. W czytelni mogą odbywać się też zajęcia prowadzone nie tylko przez bibliotekarza, ale realizowane przez nauczycieli w ramach innych przedmiotów z wykorzystaniem zbiorów i przy pomocy bibliotekarza.
- dążyć do skomputeryzowania wszystkich procesów bibliotecznych,
- gromadzić zbiory niezbędne do realizacji programu nauczania. Obecne zróżnicowanie programowe spowodowało, że tylko własna biblioteka szkolna będzie miała zasoby potrzebne do dydaktyki swojej szkoły. W księgozbiórce powinny znaleźć się dokumenty piśmiennicze, wizualne, audiowizualne i elektroniczne.
- zbiory powinny być stale zasilane nowościami, na co należy przeznaczać fundusze z ogólnego budżetu szkoły,
- tworzyć sprawny warsztat informacyjno-bibliograficzny, na który składa się: księgozbiór podręczny, katalogi i kartoteki z tematami pomagającymi realizować program nauczania i wychowania,

⁴ J. Andrzejewska, *Edukacja czytelnicza i medialna. Poradnik metodyczno-programowy dla wszystkich typów szkół i bibliotek*, Warszawa 2003 s. 7.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 roku.

- realizować różne formy pracy pedagogicznej skierowane do indywidualnego czytelnika i do grup uczniów. Zajęcia te prowadzi bibliotekarz, ale może zapraszać do współpracy nauczycieli, co pozwoli na pełną realizację zaplanowanych tematów.

Nad całością prac bibliotecznych i nad realizacją zadań czuwa bibliotekarz szkolny, który ma status nauczyciela. Jest pełnoprawnym członkiem rady pedagogicznej. Bibliotekarz szkolny powinien legitymować się wykształceniem wyższym bibliotekoznawczym i przygotowaniem pedagogicznym.

Biblioteka szkolna ma ograniczony krąg czytelników. Są to uczniowie danej szkoły, nauczyciele i rodzice. Bibliotekarz szkolny, w odróżnieniu od bibliotekarzy innych typów placówek, ma nieograniczoną możliwość dotarcia do wszystkich uczniów. Wykorzystuje różne sposoby, by przekonać ich, że czytanie zapewnia powodzenie w nauce, rozbudza i rozwija zainteresowania, zaspokaja potrzeby czytelnicze. Pomaga też w rozwiązywaniu trudnych problemów, które wynikają z różnych sytuacji istniejących w domu rodzinnym, szkole czy środowisku.

O uczniach potrzebujących wsparcia psychicznego dowiadujemy się od nich samych, jeśli potrafimy wzbudzić zaufanie i skłonność do zwierzeń, od kolegów, pedagoga szkolnego, wychowawców, na posiedzeniach rady pedagogicznej. Często ich zachowania wskazują na to, że przeżywają trudne dla nich chwile. Uczniowie ci wymagają specjalnej pomocy w przezwyciężaniu trudności szkolnych i życiowych. Wśród wielu problemów, które dręczą młodych ludzi, można wyróżnić.

1. Problemy wynikające z braku opieki i zaniedbania wychowawczego domu rodzinnego. Uczniowie ci czują się skrzywdzeni i odrzuceni przez rodziców, często też rówieśników. Rodzi to agresję i skłonność do uzależnień. Często prowadzi do konfliktu z prawem.

2. Problemy związane z nauką. Są uczniowie, którzy nie radzą sobie z emocjami towarzyszącymi edukacji szkolnej i procesowi dorostania. Wyróżnić można dwie grupy uczniów:

a) mających kłopoty z nauką, które wynikają z różnych przyczyn, m.in. zaniedbania wychowawczego, braku uzdolnień, dysleksji itp.

b) oraz bardzo zdolnych, ale niewytrzymujących presji rodziców i nauczycieli, zmuszających ich do „bycia najlepszymi”.

3. Problemy związane ze zdrowiem. Są w szkole uczniowie niepełnosprawni i przewlekle chorzy, którzy muszą pokonywać bariery natury

społecznej, fizycznej i psychicznej. Prowadzi to często do depresji, niechęci do szkoły, nauki, kolegów.

4. Problemy związane z brakiem akceptacji samego siebie lub innych osób.

5. Duża grupa uczniów nie radzi sobie z problemami dnia codziennego wynikającymi np. z ubóstwa materialnego, ciężkiej choroby w rodzinie, rozvodu rodziców oraz przeżywająca trudności okresu dojrzewania itp.

Uczniowie ci są zagubieni, nie wiedzą, do kogo się zwrócić z dręczącymi ich pytaniami, komu zaufać, komu powierzyć swoje bolesne sprawy. Nie zawsze szukają pomocy u nauczycieli, częściej zwracają się do bibliotekarza szkolnego, dlatego że nie kojarzy się im ze szkolnym systemem oceniania. Funkcjonuje w szkole nieco inaczej niż pozostali nauczyciele. Jest przychylniej postrzegany przez uczniów, którzy bardzo często darzą go zaufaniem i powierzają mu swoje troski i tajemnice.

Bibliotekarz szkolny, przy ścisłej współpracy z wychowawcami i pedagogiem szkolnym, może pomóc tym uczniom, prowadząc zajęcia biblioterapeutyczne, a biblioteka szkolna może stać się pracownią biblioterapeutyczną, gdzie będą się odbywały zajęcia indywidualne i zbiorowe. Prowadząc je, bibliotekarz będzie pomagał w realizowaniu podstawowych zadań szkoły, a przede wszystkim zadania wychowawczego, o czym mówi art. 4 Ustawy o systemie oświaty z dn. 7 września 1991 roku, w którym czytamy, że „Nauczyciel w swoich działaniach dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych ma obowiązek kierowania się dobrem uczniów, troską o ich zdrowie, postawę moralną i obywatelską, z poszanowaniem godności osobistej ucznia”⁶.

Biblioterapia, według Ireny Boreckiej, jest „działaniem terapeutycznym opierającym się o zastosowanie materiałów czytelniczych (...). Jest rodzajem psychicznego wsparcia, pomocy w rozwiązywaniu osobistych problemów danej osoby przez ukierunkowane czytanie. Jest rodzajem oparcia w procesie osiągania przez nią poczucia bezpieczeństwa. Może być też środkiem realizacji jej potrzeb”⁷. Natomiast E. Tomasiak zwraca uwagę na to, że „biblioterapia jest zamierzonym działaniem przy wykorzystaniu książki lub materiałów niedrukowanych (obrazów, filmów itp.)

⁶ Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty. Dz. U. nr 95 poz. 425 z późniejszymi zmianami.

⁷ I. Borecka, *Biblioterapia w szkole. Poradnik dla bibliotekarzy*, Legnica 1998, s. 9.

prowadzącym do realizacji celów rewalidacyjnych, resocjalizacyjnych, profilaktycznych i ogólnorozwojowych (...). Koniecznym elementem biblioterapii jest międzyosobowy kontakt indywidualny (biblioterapeuty z jedną osobą) bądź grupowy”⁸. Zdaniem Wity Szulc „biblioterapia jest to wykorzystywanie książki do pomagania ludziom stojącym w obliczu poważnych problemów życiowych przez osoby, które dobrze znają i książki, i ludzi”⁹.

Biblioterapia różni się od poradnictwa czytelniczego tym, że jest procesem dłuższym, wymagającym dużego zaangażowania osobistego ze strony bibliotekarza i głębszej znajomości utworów literackich oraz książek z literatury popularnonaukowej.

W swych założeniach i sposobie realizacji celów terapeutycznych biblioterapia zbliżona jest do psychoterapii oraz do terapii pedagogicznej rozumianej jako część pedagogiki korekcyjnej i jako element profilaktyki społecznej mającej na celu usuwanie następstw niepowodzeń szkolnych.

Celem biblioterapii prowadzonej w szkole jest przygotowanie uczniów do radzenia sobie z różnymi problemami, ukazywanie im, co jest ważne w życiu, motywowanie do pracy nad własnym charakterem poprzez naśladowanie i identyfikowanie się z wybranymi autorytetami, uwrażliwienie na drugiego człowieka, uczenie przebaczenia i okazywania wdzięczności, rozwijanie umiejętności wyrażania własnych opinii. Wykorzystuje się do tego terapeutyczne wartości literatury. Książki wybrane do realizacji zajęć biblioterapeutycznych muszą pełnić wiele funkcji. Jadwiga Andrzejewska, przyjmując od M. Nakonecnego funkcje związane ze sferami osobowości, proponuje następujące rozróżnienie:

I. Funkcje kognitywne – obejmujące oddziaływanie w sferze intelektu:

1. Informacyjna (poznawcza).
2. Kształcąca (np. umiejętność myślenia, wypowiedania się).
3. Filozoficzno-społeczna (ideologiczna), która kształtuje pogląd na świat, przekonania etyczne, ideały, system wartości.

II. Funkcje emotywnie – obejmujące oddziaływanie lektury w sferze uczuć:

1. Estetyczna.

⁸ E. Tomasiak, *Zagadnienia pedagogiki specjalnej w literaturze. Poradnik bibliograficzny*, cz. 1, Warszawa 1992, s. 114,

⁹ W. Szulc, *Człowiek chory i książka*, „Bibliotekarz” 1984 nr 9/10.

2. Emocjonalna (dostarczanie przeżyć).
 3. Kompensacyjna – dostarczająca przeżyć zastępczych.
 4. Identyfikacyjna – umożliwiająca odkrycie podobieństwa do bohatera i jego losów.
 5. Partycypacyjna – zaspokajająca potrzebę uczestniczenia w życiu innych ludzi.
 6. Przestżowa.
 7. Terapeutyczna, która umożliwi m.in. akceptację własnej odmienności. Pomaga też leczyć takie stany psychiczne, jak lęk, osamotnienie, poczucie małej wartości itp.
 8. Rozrywkowa.
 9. Relaksowa.
 10. Ewazyjna – ucieczka od szarej rzeczywistości.
 11. Hedonistyczna – czytanie to przyjemność.
- III. Funkcje motywacyjne – obejmujące oddziaływanie lektury na postępowanie i działalność człowieka:
1. Wychowawcza – inspiruje postępowanie według pewnych zasad i wzorców, kształci umiejętności spostrzegania i logicznego myślenia.
 2. Inspirująca twórczą postawę – wpływ literatury na pracę zawodową, naukową, artystyczną, społeczną, na życie rodzinne.
 3. Utylitarna – pomagająca w rozwiązywaniu różnych praktycznych zadań życiowych¹⁰.

Ewa Tomasiak zwraca uwagę na funkcję profilaktyczną, która uprzedza wystąpienie niekorzystnego problemu bądź nie dopuszcza do nasilenia już istniejącego. Chroni osobę zagrożoną przed wykojeniem i związanym z tym bólem oraz degradacją społeczną. Podaje wzory radzenia sobie w sytuacji zagrożenia, ostrzega przed patologiami społecznymi, ukazując je nie od strony zabawy i atrakcyjności, ale od strony bolesnych konsekwencji dla życia¹¹.

Śledząc losy bohaterów utworów literackich będących w sytuacjach zbliżonych do sytuacji osób uczestniczących w warsztatach bibliotera-

¹⁰ J. Andrzejewska, *Kultura czytelnicza jednostki jako program edukacji czytelniczej i przedmiot badań*, „Studia o Książce” 1989, t. 18, s. 47-48.

¹¹ E. Tomasiak, *Biblioterapeutyczne i pedagogiczne funkcje kontaktu z literaturą* (masygnopis w posiadaniu autorki referatu).

peutycznych, możemy wpłynąć na zmianę zachowań, sposobu myślenia, możemy doprowadzić do twórczego i aktywnego działania oraz pomóc we właściwym funkcjonowaniu w rodzinie, szkole, wśród rówieśników.

W zależności od istniejącego problemu opracowuje się modele postępowania biblioterapeutycznego, np.

- przeciwdziałający agresywnym zachowaniom,
- przeciwdziałający uzależnieniom,
- wzmacniający poczucie własnej wartości,
- wspomagający adaptację w grupie rówieśniczej; akceptację dziecka przez rodziców, rodzeństwo;
- wspomagający pracę z dzieckiem dyslektycznym,
- akceptujący niepełnosprawność,
- aktywizujący zdolności twórcze,
- zapobiegający poczuciu osamotnienia,
- i inne.

Modele biblioterapeutyczne opierają się na pewnych stałych, niezmiennych elementach:

- diagnozie, czyli rozpoznaniu problemów,
- przewidywaniu skutków planowanego działania terapeutycznego,
- odpowiednim doborze literatury, który ściśle wiąże się z daną sytuacją terapeutyczną i postępowaniem terapeutyczno-wychowawczym opartym przede wszystkim na czytaniu indywidualnym lub zbiorowym (niekiedy słuchaniu) obudowanym dodatkowymi formami pracy, w celu uzyskania odpowiedniego wpływu na uczestnika, który umożliwi mu: **identyfikację z bohaterem literackim** lub sytuacją, która prowadzić może do **refleksji nad tekstem, samym sobą i sytuacją**, w jakiej aktualnie się znajduje, a to daje mu szansę przeżycia **katharsis**, czyli pewnego rodzaju oczyszczenia, odreagowania pozwalającego na dokonanie wglądu w siebie, co może **doprowadzić do zmian w postawach i zachowaniu**.
- Ostatnim etapem programu biblioterapeutycznego jest ewaluacja, czyli informacja zwrotna, która ma znaczenie i dla uczestnika, bo uświadamia sobie, co zmieniło się w trakcie tego procesu, i dla prowadzącego, który uświadamia sobie, czy postawione cele zostały osiągnięte.

Do każdego modelu przygotowuje się listę lektur, której dobór uzależniony jest od wieku, płci oraz doświadczeń czytelniczych i życiowych

osób biorących udział w biblioterapii. Wykorzystuje się utwory z literatury pięknej (prozę i poezję) oraz popularnonaukowej. Duże znaczenie mają baśnie, które w sposób zrozumiały wyjaśniają reguły rządzące światem. Przekazują pewne spojrzenie na etykę, obyczaje i prawdy życiowe. Ukazują wzorce zachowań. Do zajęć dobiera się też bajki terapeutyczne, pisane przez terapeutów, pedagogów, psychologów czy uczestników warsztatów biblioterapeutycznych, w celu m.in. redukcji lęków, agresji, wzmacniania wiary we własne siły. Obniżają też napięcia powstałe w wyniku konfrontacji z nieoczekiwanymi zdarzeniami.

Biblioterapeuci sięgają często do przypowieści biblijnych, które pomagają zrozumieć człowieka, uwrażliwiają na ludzkie problemy, uczą szacunku dla siebie i innych, ukazują sens przykazań w życiu indywidualnym i społecznym.

Szukając wzorców osobowych, można rozważać życie i postępowanie postaci biblijnych, postaci świętych, a też osób znanych, których działalność można obserwować w mediach, czytać o ich dokonaniach w różnych publikacjach.

Praca z tekstem wspomagana jest muzykoterapią, arteterapią, elementami pedagogiki zabawy, technikami twórczości oraz dramą.

Prowadzący biblioterapię przygotowuje konspekty i scenariusze zajęć, w których muszą się znaleźć cele, informacje o wieku i problemie uczestników, wykaz planowanych pomocy i środków biblioterapeutycznych oraz szczegółowy przebieg zajęć. Zajęcia rozpoczynamy zawsze zabawami integrującymi grupę. Po nich zapoznajemy ich z wybranym tekstem, najczęściej czytając go lub opowiadając. Następnie wprowadzamy różnorodne ćwiczenia, które pomogą uczestnikom w rozpoznaniu problemu i znalezieniu rozwiązań. Ważne jest, by problem został nazwany przez uczestników i aby oni sami podali sposoby rozwiązania.

Przeprowadzając ćwiczenia w grupach, należy pamiętać, by dobór do poszczególnych grup był przypadkowy. Nie należy pozwolić, by uczestnicy decydowali, z kim chcą pracować, ponieważ chodzi o to, aby np. obok Hani stała Kasia, której Hania nie lubi. Uczymy w ten sposób wzajemnej akceptacji i tolerancji, uczymy współpracy.

Czas trwania postępowania biblioterapeutycznego zależy od celu terapii, od atmosfery terapeutycznej, jej przebiegu i osiąganych efektów. Może trwać od kilku do kilkunastu tygodni. Zajęcia tego typu powinny odbywać się w dni wolne od lekcji albo po lekcjach. Właściwie nie obo-

wiązuje ograniczenie czasowe, chociaż przewiduje się czas trwania zajęć (ok. jednej godziny zegarowej). Grupa pracuje tak długo, ile potrzebuje na przepracowanie danego problemu i ile może psychicznie i fizycznie wytrzymać.

Niekiedy dla poprawy nastroju, zaburzonego zachowania czy samooceny wystarczy kilka godzin zabaw z wykorzystaniem elementów biblioterapii lub odpowiednio prowadzona terapia pedagogiczna z elementami biblioterapii i technikami dramowymi.

Cele zajęć biblioterapeutycznych można połączyć nie tylko z zadaniami wychowawczymi szkoły, ale też z programem nauczania wybranych przedmiotów, np. języka polskiego, historii, sztuki, wiedzy o kulturze, religii oraz wykorzystywać na lekcjach wychowawczych. Elementy biblioterapii można też włączyć do zajęć prowadzonych w ramach programu – *Edukacja czytelnicza i medialna* czy do innych ścieżek edukacyjnych, jak np. wychowanie do życia w rodzinie, wychowanie patriotyczne i obywatelskie, edukacja prozdrowotna.

Irena Borecka w jednej ze swych książek podkreśla, że edukację biblioterapeutyczną należy wprowadzać od najmłodszych lat, by kształtować zainteresowania i zamiłowania oraz gotowość do niesienia pomocy innym ludziom¹².

Podczas zajęć przeprowadzanych w poszczególnych klasach szkoły podstawowej uczniowie powinni m.in.:

- zapoznać się z terapeutyczną funkcją baśni i bajek oraz wybranych utworów literackich i popularnonaukowych,
- uczyć się odróżniać dobro i zło,
- nauczyć się okazywania pomocy osobom niepełnosprawnym i starszym,
- nauczyć się funkcjonowania w sytuacji trudnej,
- uświadomić sobie terapeutyczną funkcję biblioteki.

Podczas tych zajęć pomagamy uczniom poznać siebie i swoje emocje oraz uczymy kierować nimi.

Zajęcia biblioterapeutyczne w gimnazjum powinny dążyć do tego, by m.in.:

¹² I. Borecka, *Biblioterapia w edukacji czytelniczej i medialnej w szkole podstawowej i gimnazjum. Materiały dydaktyczne dla nauczycieli i bibliotekarzy*, Wałbrzych 2002, s. 38.

- młodzież umiała posługiwać się różnymi źródłami informacji w celu szukania materiałów na temat sytuacji trudnych i sposobów radzenia sobie z nimi,
- budzić i wzmacniać zachowania empatyczne, przeciwdziałające agresji i nietolerancji, uzależnieniom,
- pogłębiać i doskonalić wiedzę na temat konfliktów w rodzinie, klasie, grupie rówieśniczej i sposobów ich rozwiązywania.

Rozszerzając w gimnazjum program *Edukacja czytelnicza i medialna* o biblioterapię, zwrócono uwagę na przygotowanie młodzieży do posługiwania się księgozbiorem biblioteki szkolnej, zapleczem medialnym w celu uzyskiwania szybkiej informacji na temat różnych problemów nękających młodzież¹³.

Zajęcia te mogą być uwzględnione w ogólnoszkolnym rozkładzie zajęć lub realizowane jako zajęcia pozalekcyjne. Może je przeprowadzać sam nauczyciel-bibliotekarz lub wspólnie z pedagogiem szkolnym czy wychowawcą.

Pamiętać należy o tym, że jak nie każdy nauczyciel może i powinien być bibliotekarzem szkolnym, tak nie każdy bibliotekarz może i powinien być biblioterapeutą. Osoba prowadząca biblioterapię powinna wzbudzać zaufanie i sympatię, rozumieć troski i kłopoty swoich uczniów. Musi być tolerancyjna i cierpliwa, nie może uczniów oceniać, a akceptować ich takimi, jakimi są. Powinna osiąść trudną sztukę dyskretnego kierowania dyskusją, bez narzucania własnych poglądów i rozwiązań. Musi umieć słuchać. Stara się pomóc uczniom zgodnie ze swoją wiedzą i umiejętnościami, które można zdobyć na organizowanych kursach biblioterapii. Powinna doskonale znać literaturę, aby dobierać teksty zgodnie z celami biblioterapeutycznymi. Potrzebna jest też umiejętność stosowania podczas zajęć różnorodnych form i technik. Musi być to osoba, która, jak mówi Wita Szulc, *dobrze zna i książki, i ludzi*. Nie jest łatwo być biblioterapeutą, ale podjęcie tego trudu naprawdę się opłaca.

Trzeba sobie uświadomić, że ważnym zadaniem szkoły jest nie tylko dostarczanie wiedzy, ale też wychowanie. Niewątpliwie główna odpowiedzialność za wychowanie dzieci i młodzieży spoczywa na rodzinie, najbliższe otoczenie decyduje bowiem o tym, co młody człowiek będzie

¹³ I. Borecka, *Biblioterapia w edukacji...*, s. 38-40, 49-51.

wnosić w przeszłości w rodzinne i pozarodzinne wspólnoty. Obecnie rodzina jest w wielu wypadkach dysfunkcyjna i dlatego rola szkoły jest w tych przypadkach niezastąpiona. Obserwujemy też stopień wrażliwości moralnej, czyli niedocenywanie wartości w życiu ludzkim. Prowadzi to do patologii społecznych, jak agresja, uzależnienia. Nastąpił też kryzys władzy i wszelkich autorytetów. I dlatego pracując z uczniami, trzeba pamiętać, że „wychowywać, to nie znaczy kształcić rozum. Lecz kształtować harmonijnie całego człowieka, a więc także jego serce i charakter. Wychowywać, to znaczy również – z pokolenia na pokolenie przekazywać wartości, które nadają życiu sens i wypełniają je treścią. Przekazuje się je nie tylko słowami, lecz przede wszystkim przykładem własnego życia”¹⁴.

„Nie wolno zatem obwiniać tylko młodzieży. Trzeba oceniać sytuację pamiętając, że młodzi są pewnego rodzaju odbiciem dobra i zła społeczeństwa dorosłych, a często ofiarami przeżywanych przez dorosłe społeczeństwo kryzysów”¹⁵.

¹⁴ *Wychowanie do miłości. Scenariusze lekcji dla szkoły podstawowej*, pod red. Ewy Ozimek, Poznań 2001, s. 7.

¹⁵ Ministerstwo Edukacji Narodowej o wychowaniu w szkole, Warszawa 1999, s. 21. (Biblioteczka Reformy nr 13).